

ולפיכך ביאר דנזם זה הא נזם האף הנהו והיה קשור על ידי פתיל, ודו"ק.

כ"ד, כ"ד. ותאמר אליו בת בתואל גוי ותאמר אליו גם מספוא וגוי.

פירש"י וז"ל: השיבתו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון עכ"ל. עיין בגו"א שביאר מה שקשה לרש"י, ועיי"ש. ולי נראה שקשה לו מאי "ותאמר" ראשון ו"ותאמר" שני, לפיכך פירש שהיו ב' תשובות, ודו"ק.

כ"ד, כ"ח. ותגד לבית אמה.

פירש"י וז"ל: דרך הנשים היתה להיות להן בית לישיב בו למלאכתן ואין הבת מגדת אלא לאמה עכ"ל. עיין רא"ם שהקשה וז"ל: והא דכתיב ברחל ותגד לאביה מפני שמתה אמה עכ"ל, וכ"ה בשפתי חכמים. ובאמת כן כתב רש"י לקמן [כ"ט פי"ב] ועיי"ש, אבל לא ידעתי אמאי הוקשה להם, הא יעקב אמר כי אחי אביה הוא, וא"כ שפיר היה לה להגיד לאביה, וצ"ע בזה.

כ"ד, ל"ב. ויפתח הגמלים.

פירש"י וז"ל: התיר זמם שלהם שהיה סותם את פיהם שלא ירעו בדרך בשדות אחרים עכ"ל. עיין ברמב"ן שהביא מבראשית רבה בזה"ל: לא היו גמליו של אברהם אבינו דומים לחמורו של רבי פנחס בן יאיר וכו', וזו שאלה לסתור פתוח הזמם כי אי אפשר שיהיה החסידות בביתו של רבי פנחס בן יאיר גדול יותר מביתו של אברהם אבינו וכאשר חמורו של רבי פנחס בן יאיר

איננו צריך להשתמר מן הדברים האסורים לבעליו להאכילו כל שכן גמליו של אברהם אבינו ואין צריך לזממם כי לא יאונה לצדיק כל און עכ"ל הרמב"ן. וליישב דעת רש"י אפשר דזה היה בארץ ישראל, ור"י הלוי כשמנה שבח ארץ ישראל הזכיר זה בין שבח הארץ²¹, א"כ י"ל דכאן שהלך לחרן הוצרך לזממם, ודו"ק.

כ"ד, ל"ב. ומספוא לגמלים.

בראב"ע שלפנינו כתוב על פסוק ל"ב: ומספא וכו', ובאמת צריך למחוק הציון ל"ב כי דבור זה מקומו בפסוק כ"ה ששם כתב מספוא, וגם צ"ל: ומספוא, בוא"ו, ודו"ק. כ"ד, ל"ט. אלי לא תלך האשה אחרי.

פירש"י וז"ל: אלי כתיב בת היתה לו לאליעזר והיה מחזר למצוא עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו אמר לו אברהם בני ברוך ואתה ארור ואין ארור מדבק בברוך עכ"ל. והקשו המפרשים דא"כ למה כתב "אולי" זה כשספר אליעזר להם, היה לו לכתוב כן ב"אולי" הראשון [לעיל פסוק ה'] כשאמר לו אליעזר לאברהם. והנה המגיד מדובנא ז"ל אמר כאן דבר חכמה כדרכו בכל מקום, דרש"י פירש כאן משום דלפי הסברא לא היה לו לאליעזר לומר להם אולי לא תלך האשה, דזה מחליש קצת את הענין, דאיך יעלה על הדעת שלא תלך ולא תתרצה, אלא ודאי שיש שם איזו ריעותא שבשבילה לא תתרצה היא ללכת אחריו, ועיין בקול יעקב להמגיד הנ"ל. אבל גם זה

21. כוונת רבינו היא לדברי המקונן [קינות לתשעה באב קינת "ציון קחי כל צרי גלעד"] שבקוננו על חורבן הארץ כתב בזה"ל: כך כל בהמה ועוף חכמו, עדי כחמור היה לפנים לבן יאיר, חמוריק עכ"ל, והיינו שכל הבהמות בארץ ישראל חכמו כחמורו של ר"פ בן יאיר. [ויש שציינו שקינה זו אינה לר"י הלוי, אלא או לראב"ע או לר"ש

בן גבירול, ורק הוכנסה לשם משום שדומה לסגנונו של ר"י הלוי.]

תמוה, וכי איך יתכן שאליעזר שהתעסק כל כך באמונה, וכדמוכת מתפלתו, וגם מברכותיו והשתחואותיו מוכח ששמח בלב שלם שעלה בידו להשיג את רבקה, ואיך יתכן שאח"כ יטיל מום במקח זה?

והנ"ל בזה, אחרי שיש לדקדק באמת בפרשה זו, שבפסוק ה' כתוב ויאמר אליו העבד, ובפ"ט: וישם העבד, ובפ"י: ויקח העבד, ובפ"יז: וירץ העבד, ומפסוק כ"א ואילך נשתנה כינויו של אליעזר, ששם כתוב: והאיש משתאה, ובפכ"ו: והאיש משתאה, ובפ"ל: כה דבר אלי האיש, ושם: ויבא אל האיש, ובפל"ב: ויבא האיש, ושוב חזר לכינוי הקודם מפסוק נ"ב ואילך: ויהי כאשר שמע עבד אברהם, ובפנ"ג: ויוצא העבד, ובפנ"ט: ואת עבד אברהם, ובפס"א: ויקח העבד, ובפס"ה: ותאמר אל העבד, ושם: ויאמר העבד, ואח"כ בפס"ז: ויספר העבד. אמנם בשני פסוקים כסוף הפרשה אנו מוצאים שהוא נקרא איש, בפסוק נ"ח: ויקראו לרבקה ויאמרו אליה התלכי עם האיש הזה, אבל הוא משום שלא היה אפשר להם לומר התלכי עם העבד — שאין זה כבודו. גם מה שכתוב בפסוק ס"א: ותלכנה אחרי האיש, זהו מפני שכאן רצו לדייק דאחרי האיש ולא לפני האיש²², אבל על השאר לכאורה אין מקום לשינוי המקרא.

והנראה, דבאמת היה קשה לרש"י מה שהקשיתי לעיל, שמדוע באמת אמר להם אליעזר "אולי לא תאבה האשה", שיכול לקלקל את שליחותו על ידי זאת, אחרי

שראינו שעשה הכל באמונה. ולפיכך סיפר לנו רש"י דבאמת מתחלה רצה להשיא בתו ליצחק, אלא אח"כ כשא"ל אברהם אינו שאין ארור מדבק בכרוך הבין צדקת דברי רבו ועשה שליחותו באמונה ובשלימות. והנה במדרש [בראשית רבה פרשה ס' אות ז'] איתא בזה"ל: א"ר יוסי בר דוסא כנען הוא אליעזר ועל ידי ששירת אותו צדיק באמונה יצא מכלל ארור לכלל ברוך ויאמר בא ברוך ה' עכ"ל המדרש. ולפ"ז ניחא הכל, שמתחלה קראו הכתוב עבד שכן הוא [ארור], אבל אח"כ כשעשה כל המעשים הללו כבר התחיל הכתוב לכנותו בשם איש, שהרי יצא מכלל ארור, וכיון שכן הרגיש שכל עיקר הטעם שמיאן אברהם בכתו היתה משום שהוא ארור, אבל כעת חפץ כבר לקלקל [את השידוך לרבקה] מפני שבתו ראויה היא אליו, וכיון שעשה זאת חזר שוב לעבדותו משם ואילך, ודו"ק.

וראיתי בספר "נתינה לגר" שפירש שמקורו של רש"י לזה הוא לא משום שכתוב "אלי" חסר וא"ו, אלא מדלא אמר "פן" לא תבא האשה אחרי²³, ודייק מאונקלוס שתרגם "מאים" ולא "דילמא". אבל לדידיה קשה אמאי לא כתב רש"י מאמר זה לעיל בפסוק ה' כשאמר אליעזר לאברהם מאמר זה, ודו"ק.

כ"ד, ל"ט. אלי לא תלך האשה אחרי. פירש"י וז"ל: אלי כתיב בת היתה לו לאליעזר כו' אמר לו אברהם בני ברוך ואתה

22. ברכות [דף ס"א ע"א]: א"ר אשי ולמאי דקאמר מנוח ע"ה היה אפי' כי רב נמי לא קרא שנא' ותקם רבקה ונערותיה ותרכבנה על הגמלים ותלכנה אחרי האיש ולא לפני האיש.

23. וכן מביאים בשם הגר"א ז"ל, דבאומר "פן" הוא חפץ שלא יתקיים הספק, ובאומר "אולי" הוא מקוה שיתקיים הדבר, עיין בקול אליהו ובדברי אליהו.